

ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЯХ СТУДЕНТІВ (ДОСВІД ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ФАКУЛЬТЕТУ ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА)

Смітюх А. В.

*доктор юридичних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи на міжнародного
співробітництва, професор кафедри адміністративного
та господарського права
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Ця робота узагальнює досвід автора у тому, що стосується запобігання порушенням академічної доброчесності у студентських наукових публікаціях під час виконання обов'язків заступника декана економіко-правового факультету (далі – Факультет) ОНУ імені І.І.Мечникова (далі – Університет) з наукових питань у 2017–2021 роках, відповідно, наведені дані стосуються студентів Факультету спеціальності 081 «Право».

Найбільш поширеним видом студентських наукових публікацій є тези доповідей на наукових конференціях (далі – тези) за одноосібним авторством студента, які складають біля 90% всіх наукових публікацій студентів. Решта – це тези у співавторстві з викладачем або іншим студентом (для студентів правознавців – незначна частка), публікації у журналах, серед яких переважають статті у співавторстві з викладачами у наукових фахових виданнях, проте зустрічаються і самостійні студентські публікації у фахових журналах, а також поодинокі випадки участі студентів у написанні окремих розділів наукових монографій у співавторстві з викладачами. Тези є оптимальним видом студентської наукової публікації у зв'язку з мінімальними вимогами до обсягу та структури тексту, проте, з іншого боку «ліберальний» режим публікації тез подекуди поєднується з відсутністю контролю за їх змістом з боку редакційної колегії, що забезпечує видання відповідного збірника.

Наукові публікації студентів вимагають більшого контролю у тому, що стосується академічного плагіату, самоплагіату та фабрикації, оскільки на відміну від більшості навчально-наукових робіт перебувають як правило у відкритому доступі.

Мотивація студента, який публікує наукову працю полягає, як правило, в очікуванні певних академічних бонусів, якими можуть бути серед іншого: отримання додаткових балів з навчальної дисципліни; отримання додаткових балів у стипендіальному рейтингу; можливість отримання диплому «з відзнакою».

Зокрема, п. 5.2. Положення про стипендіальне забезпечення учасників освітнього процесу Університету передбачив надання додаткових балів у стипендіальному рейтингу студентам – авторам наукових публікацій [1].

Введення цієї локальної норми призвело до несподіваного ефекту: серед студентів Факультету почалися перегони хто опублікує більше наукових праць протягом семестру. Дійсно, оскільки стипендію отримують не всі студенти, навчання яких фінансується за рахунок коштів державного бюджету, за рівних балів з навчання, додаткові бали за наукові публікації гарантують вище місце у стипендіальному рейтингу. Як наслідок студенти одразу стали публікувати значно більше наукових праць: до наукових публікацій стали вдаватися студенти, вочевидь не схильні до наукової творчості, студенти, які зазвичай робили 1-2 публікації протягом семестру почали публікувати від 5 до 9 робіт, а «чемпіон» цих перегонів з останньої декади вересня і до першої декади грудня, тобто за 2.5 місяці, зробив 21 публікацію.

Зрозуміло, що якість робіт катастрофічно впала: зокрема з 21 публікації студента у наведеному вище випадку лише дві не містили явних ознак плагіату, самоплагіату та фабрикації.

Оскільки стан речей став неприпустимим, на Факультеті було введено наступні правила щодо наукових публікацій студентів:

– кількість наукових публікацій, які надають студенту право на академічні бонуси обмежується трьома роботами на семестр (три тези, або дві тези і одна стаття, або одні тези і дві статті або ж три статті),

решта публікацій не враховується. Виходячи з необхідності засвоювати новий матеріал з дисциплін, що вивчаються, оскільки предметом дослідження студента кожного разу стає нова для нього галузь і він співпрацює з різними науковими керівниками, що ставлять відмінні вимоги до змісту і стилю тексту, три наукові публікації на семестр видаються тим максимумом, який здібний студент може реалізувати, якщо працюватиме з повною віддачею;

– усі студентські публікації у факультетських виданнях перевіряються на плагіат і науковими керівниками і відповідною редакційною колегією (ця новація стосувалась виключно тез, оскільки наукові статті у фахових журналах перевірялися і до цього);

– для отримання додаткових балів у стипендіальному рейтингу студентам спеціальності 081 «Право» зараховуються виключно наукові публікації за фахом, так само у факультетських виданнях студенти спеціальності 081 «Право» розмішують наукові публікації виключно за фахом (а не, наприклад, з економічних спеціальностей, які також представлені на Факультеті);

– публікація тез доповідей у конференції, яка проводиться не в Університеті, має відповідати наступним додатковим вимогам:

– конференцію проводить заклад вищої освіти (із тим, щоб виключити участь студента у «хижацьких» конференціях, у яких не здійснюється жодного контролю за змістом публікації);

– публікація здійснюється за письмово підтвердженого керівництва викладача Факультету (щоб виключити публікації тез студентів без реального керівництва викладача, зокрема коли студент подає до публікації тези, що не були затверджені науковим керівником, або були написані взагалі без наукового керівництва);

– збірник тез конференції має ISBN (додатковий запобіжник від участі студента у «хижацьких» конференціях, які зазвичай економлять на ISBN);

– для отримання академічного бонусу робота перевіряється на плагіат особою, яка надає такий бонус;

– на одну конференцію має бути представлено не більше однієї доповіді (так само як і при врахуванні публікацій при захисті дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів).

Запровадження цих обмежень швидко виправило ситуацію на Факультеті і з одного боку усунуло нездоровий азіотаж навколо публікації студентами наукових праць, а з іншого – істотно підвищило їх якість.

Крім того Вченою Радою Університету було затверджено Кодекс академічної доброчесності, який набув чинності з 01.09.2020 р. [2] і серед іншого, відповідно до положень п.2 ч.3 ст.32 Закону України «Про вищу освіту» [3] конкретизував передбачені законом та визначив додаткові види академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності, а також передбачив обов'язкове викладання дисципліни «Основи академічного письма». Студенти Факультету спеціальності 081 «Право» починаючи з цього навчального року вивчають «Основи

академічного письма» на I курсі. Обов'язковим завданням для студентів, які претендують на високу позитивну оцінку за цією дисципліною є написання тез під науковим керівництвом одного з викладачів, що викладає іншу (власну правову дисципліну – «Конституційне право», «Основи римського права», «Теорія держави і права» та ін.) з використанням знань, отриманих при вивченні «Основ академічного письма», а також «контрольний» публічний виступ з доповіддю та презентацією на занятті з «Основ академічного письма» дисципліни з наступним розбором публікації, виступу і презентації.

Наведене вище дозволяє сподіватися на подальше підвищення якості наукових публікацій студентів Факультету.

Література:

1. Положення про стипендіальне забезпечення учасників освітнього процесу: затверджене рішенням Вченої Ради Одеського національного університету імені І.І. Мечникова 28.11.2017 р., протокол № 3. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polozhennya_stipendia.pdf.

2. Кодекс академічної доброчесності: затверджений рішенням Вченої Ради Одеського національного університету імені І.І. Мечникова 26.05.2020 р., протокол № 7. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf>.

3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.